

ZDENĚK SVĚRÁK

Humor je jediná obrana proti tomu, nad čím nezvítězíte

Co se vám vybaví, když se řekne Trigema?

Vybaví se mi především Marcel Sural a pak taky štěstí, které jsme měli, když jsme právě Trigemě na počátku všeho svěřili výstavbu našeho centra. Nejprve jsem si říkal, je to firma jako každá jiná. Pak jsem ale zjistil, že je to firma, která na nás nechce vydělat, dokonce nám chce dávat. A to stále trvá a já si toho vážím.

Kdy vlastně začala vaše spolupráce s Centrem Paraple?

Vlastně to celé začalo neštěstím. Jednoho dne mi zavolala nemocnice České Budějovice. Řekli mi, že náš herec Jan Kašpar utrpěl úraz páteře a ať počítáme s tím, že už nikdy nebude chodit. A ať posiluje ruce.

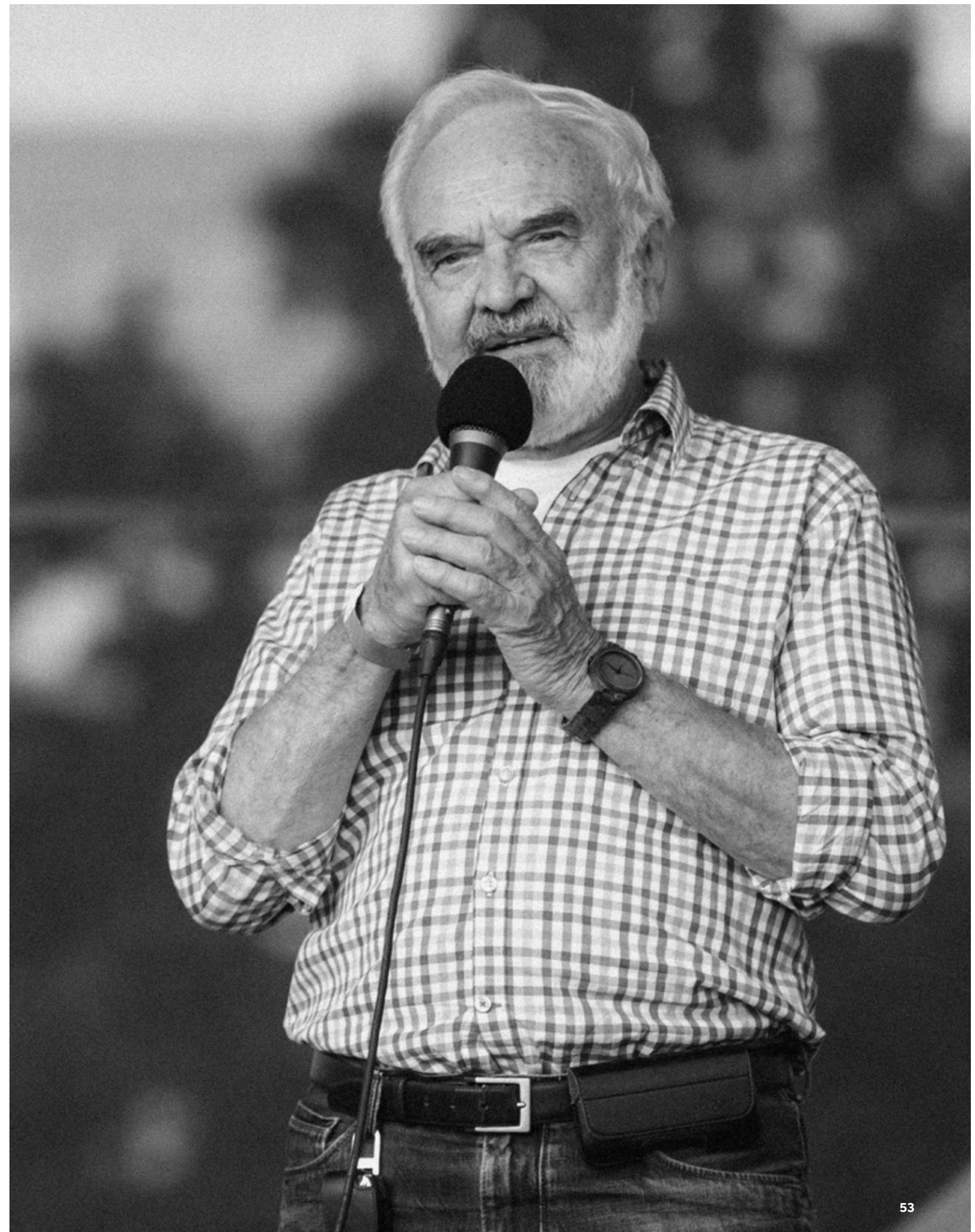
To musel být šok...

To byl strašný šok. Navíc se náš soubor dostal do situace, kterou jsme dosud nezažili: budeme mít mezi sebou vozičkáře. S Láďou Smoljakem jsme si řekli, že by bylo nejlepší, kdyby

Honza nepřestal být hercem. Říkali jsme si, máme spoustu sedacích rolí, na kterých nikdo nepozná, že nemůže chodit. A tak jsem za ním jel do nemocnice a řekl jsem mu: „Nemysli si, že končíš, máme pro tebe spoustu rolí.“ To je snad nejlepší dárek, který může vozičkář dostat – to, že si ho nechají v práci. Je to vlastně pokračování smyslu života.

Nejprve jste handicap pana Kašpara před diváky tajili, ale nakonec jste přiznali, že je vozičkář...

Ano, na jeho přání. Abych pravdu řekl, my jsme se nejprve chovali jako česká společnost, která když viděla vozičkáře, tak se dívala jinam. My jsme ho skrývali v bláhové obavě, že rozjásaný divák po představení bude zaražen tím, že je Honza vozičkář. Ale opak byl pravdou. A když Honza řekl, že už se nechce skrývat a že chce jezdit na děkovačku, a tím i ukázat, že je na vozíku, tak to lidi naprosto přirozeně přijali. Úplně samozřejmě. A pak jsme pro něj začali psát role

„Humor je jediný důstojný způsob,
jak bojovat předem ztracenou bitvu.“

— Zdeněk Svěrák

vozičkáře. A docela surově jsme jednu z nich nazvali „Zvědavý invalida Jirka Karásek“. Nebáli jsme se humoru i v tomto směru. Ostatně černý humor mají vozičkáři rádi.

Čím to podle vás je?

Humor je jediná obrana proti tomu, nad čím nezvítězíte.

Téma našeho aktuálního čísla je filantropie.

Změnilo se nějak podle vás chování lidí v oblasti filantropie od roku 1994, kdy jste stál u zrodu Paraplete?

Lidé se dělí na dvě skupiny: na sobce a ne-sobce. Ti druzí mají v sobě něco, čemu se říká empatie. Tuto vlastnost nemá každý, ale dá se k ní člověk vychovat. I my jsme se snažili našimi dobročinnými aktivitami zlepšit úroveň filantropie v Česku. A všímám si, že i v době, kdy má společnost jiné starosti, tak na filantropii a dobročinnost nezanevřela, naopak. Lidé nepřestávají být solidární, jsou ještě lepší a přispívají ještě víc. Dojímá mě to. Takže bych řekl, že se úroveň filantropie v Česku výrazně zlepšila. Hezky to bylo vidět například po uragánu na Moravě nebo teď při válce na Ukrajině. Myslím, že v tomto ohledu můžeme být na naší společnost hrdí. Což já jsem. Ale

zároveň jsem připraven na to, že například solidarita s Ukrajinou nebude trvat dlouho a že populisté sice měli chvíli oddechový čas, ale jakmile se společnost unaví, tak přijde jejich chvíle. V dobročinnosti je ale přitom ze všeho nejdůležitější vytrvalost. Nesmíte polevit.

To se týká nejen filantropie, ale lidského konání obecně. Jaká si myslíte, že je společnost v současnosti?

V posledních týdnech byla zjištěna kvůli válce na Ukrajině. Ale od začátku bylo jasné, že bezmezný soucit nebude trvat věčně. A to se teď potvrzuje. Musíme se naučit vysvětlovat. Například to, že někteří Ukrajinci mají drahá auta... Ano, mají, ale to přeci není provinění. My, kdybychom utíkali, tak bychom taky jeli v autě, které máme, a ne s koníkem a vozíkem. Ale to nic nemění na tom, že v jejich zemi je válka a potřebují naši podporu.

To je momentální situace, teď je společnost rozjitřená, ale jaká je podle vás současná společnost obecně?

Vlastně to platí v obecné rovině. V okamžicích nouze jsme schopni se semknout a vydat ze sebe hodně, ale nemáme výdrž. Vezměte si, když nás okupovali Rusové v roce 1968, tak

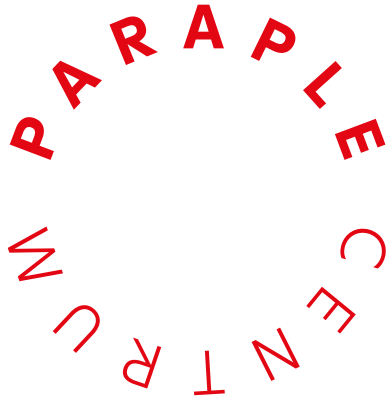
zpočátku byla mezi lidmi vzájemná solidarita a zatvrzelost proti nepříteli. Ale uplynul necelý rok a už převážila ta česká prospěchářská dušička...

Prospěchářská dušička. Jste kritický ke společnosti...

To je termín mého otce. Ale jo, jsem kritický.

Jak se díváte na události, které se v současnosti dějí na Ukrajině?

Ukrajina čelí mocnému šílenci. Putin je Hitler mluvící rusky. Adolf měl v plánu velkoněmeckou říši, Vladimír má velkoruskou. S oběma muži je spojena lež, bez ní by se neobešli. Putin nenazval válku na Ukrajině válkou, ale říká jí speciální operace. To je stejné, jako když Hitler nazval vyvražďování

Židů konečným řešením. Ty režimy mají společné vlastnosti. Tamto byl německý nacismus, toto je ruský nacismus. Nemysleme si, že kdyby se mu Ukrajinci nepostavili, že bychom nepřišli na řadu my. Ukrajinci bojují nejen za svou vlast, ale i za nás. To není fráze, to je pravda. Přál bych si, abychom se všichni rozpomněli na události 2. světové války a měli na paměti, že tentokrát musíme být neústupní. Jinak to špatně dopadne.

Pojďme opustit tohle těžké téma a vraťme se k vám a k Divadlu Járy Cimrmana, kde spolu momentálně sedíme. Jára Cimrman je bytost, kterou jste vymysleli. Čím podle vás fiktivní postava zvládla okouzlit českou společnost napříč generacemi? Na jakou strunu společnosti Jára Cimrman zahrál, že se mohl stát největším z Čechů?

Už od první chvíle byl Jára Cimrman velikán, který nebyl svou dobou pochopen a byl předurčen k tomu, aby ho pochopily až následující generace. Já si myslím, že jsme vlastně náhodou vymysleli člověka, který má naše národní rysy. On je smolař. Neúspěšný člověk, který si ale myslí, že je génius. Podobně si náš národ myslí, že kdyby mu nebránili Rakušani, Němci a Rusové a zlé

„Zlu se nikdy nesmí ustoupit, protože
ono se nespokojí s málem. Nezastaví se.“

– Zdeněk Svěrák

okolnosti, tak by světu ukázal, co dovede. Ale není to pravda. To je asi ten důvod – Čechům je Címrman sympatický, protože jim chtě nechtě připomíná je samotné. Druhou, velmi podstatnou věcí, je fakt, že jsme s Címrmanem zároveň vytvořili humor, který tady dlouho chyběl. Humor pro lidi, kteří dávali ve škole trochu pozor. Takový humor společnost potřebuje, zvláště vzdělaná společnost ho potřebuje.

Kolik generací už vyrostlo na vašich hrách?

Hodně. Ale víte, co je překvapivé? Že v hledišti vidíme skoro samé mladé tváře. Starci jsou jenom na jevišti. My hrajeme pro gene-

raci vnuků. Láďa Smoljak říkával: Zdeňku, publikum bude stárnout s námi. Ale neměl pravdu.

Takže by se dalo říct, že naše společnost je chytrá?

Naše společnost má dost chytrých diváků.

Pane Svěráku, jste optimista?

No... tak, co mi zbývá. Líp se s tím žije. Vědomí konečnosti života vás k tomu vede – co jiného dělat než být optimista, když vám jeden kamarád za druhým odchází a vy víte, že jste na řadě. Mám nad tím přemýšlet a nějak proti tomu bojovat? Nejde to. Jediný vzdor proti tomu je humor. Humor je jediný důstojný způsob, jak bojovat předem ztracenou bitvu.

Myslíte bitvu života?

Ano, život je předem ztracená bitva – blbě to skončí, u každého. Ale humor – to je důstojnost postavit se smrti, i když víme, že vyhraje.

Bojíte se smrti?

Snažím se spřátelit se s ní.

A jde to?

Ještě ne...

Takže máte strach?

To víte, že jo. Já myslím, že každý žijící člověk má strach. S kolegou Miloněm Čepelkou se snažíme na smrt pohlížet jako na přítelkyni, která na nás čeká a neublíží nám.

